

הרב יהושע יגל

לדרך של היישבות התיכוניות

(א) תיאור הרקע

הופעתן של היישבות התיכוניות חלה בתקופה עגומה של החינוך הדתי בארץ, והיא בעצם תולדה הימנה. זו התמונה של החינוך הדתי באותו פרק: רשות רחבה ומקיפה של בתים ספר יסודים ב"זרם המזרחי", המהווה שלושים אוחז מחלקת החינוך היסודי מחד גיסא, והצטמאות מדאייה ומחרידיה במעבר לחינוך העליסודי מאידך גיסא. שלושה בתים ספר על יסודים דתיים קולטים אוחז אפסי מבוגרי בתיה הספר היסודיים. יתרם פונים לתיכונים חילוניים. חמישה בתים ספר יסודים-דתיים מרובי תלמידים בתל אביב, וכן בית ספר תיכון אחד קטון ושל בתלמידים, גימנסיה "מוריה", הקולטה כמה עשרות בלבד, ממאות בוגרים כיתות ח'. חלק הארי שביהם נשדר, ולמעשה, סיימ בזה את חינוכו ולימודיו הדתיים.

עליהם של היהודי גרמניה מלחמת המציק בשנות השלישיים, הביאה עמה כוחות מעולים ביותר בכל מקצועות ההוראה הריאליים, ההומאניסטיים והתורניים. הם נקלטו בתיה הספר התיכוניים המערבים, אך המצב לא השתנה. גם החינוך היסודי לא סבל ממחסור במורים טובים, אך לא היה ללא ידם לשנות את המצב. זכר אני את אחד המורים, מן המעולים והותיקים שבחברה. ולו"ז אני ותיק היה, ומtbody מחנכי כיתות ח'. תלמידים התדרפו על דלתות ביתו, כדי להימצא במחיצתו ובהשראתו. והוא נתן בטוי לכאבו ולהרגשת התיסכול שבתוכו עבדתו בסיכום קצר ונוקב: "אני מפטט עגלים לעבודת כוכבים".

מסתבר שஸגרת זו של תורה עם דרך ארץ, לא הייתה פיתרון נכון לתקופתנו אנו, לא לתקופת החזון והחלוציות, ולא לתקופה שלאחר קום המדינה. אפילו בישיבות הוותיקות ובמאה שערם" נגס הרחוב החלוני בכל פה. מtbody בניו ובנותיו של ה"ישוב הישן" נטו דרך אבות ועברו

* ראש המדרשה – המוסד בו למד דוד כהן הי"ד.
מהדורתו הראשונה של המאמר נטרנסמה ב"ניב – המדרשה" תש"א.

לרעות בשדות זרים. וכשהתרכתי פעמי לפני אחד מגודולי התרבות על העתיד העוגם, ענה לי מתוך יאוש: "איך שהוא נגיע לתקופת המשיח, גם אם המצב "ילך ויכבד".

היה זה הגאון ר' חיים מבריסק זצ"ל, שהעלתה את לימוד הגمراה בישיבות ליטא לרמה גבוהה על ידי ניתוח וחקירת הגורמים הפועלים בסוגיה, מציאת כמה דינים בין מרכיבי הלכה מסוימת, כשלב אחד פועל בצורה אחרת. דרך לימוד זו, המצואה אצל גдолו תורה הראשונים והאחרונים, הוחדרה לעולם היישבות על ידי הגאון הזה ותלמידיו, ראשיה היישבות של הדור הקדום. השיטה חדרה עד כך, שגם הלימוד בישיבה הקטנה היה טבעי בחותם זה. בגין צער כבר ידע תלמיד לתרעז קושיא וסתירה על ידי ניתוח וחקירה ולמצוא שורשים ממשותיים להלכות שונות, עד כדי מציאת רישומי דעה מסויימת של אמורא בדעתה אחרית שהביע אותו אמורא – ה"לשיטתו". השיטה של "ליקמר איניש והדר ליסבר", שהיתה נוקטה לפנים, שיטה שחיבבה תקופה ארוכה של שינוי שהביא לרכישת ידיעות ובקיאות, ורק לאחר מכון הגיעו לשלב ההבנה והניתנות, נדחתה כמעט לפני הדרך החדשה של הגרא"ח – דרך הבנה.

ambil לנטות להזכיר איזו שיטה עדיפה, ניתן לומר: שיטה זו הפיקה רוח חיים אצל צעירים הלומדים בישיבות, נתנה להם הרגשת רוממות ותעוזה. שכן, בדרך זו יכול היה תלמיד צער למדרי לנשות ולתת פיתרון עצמאי לדמבי"ט קשה. שיטה זו הפכה להיות דרך הלימוד השליטה בכל יישיבות ליטא, ובכשה לאט לאט את היישבות בכל מקום. חידושים הגרא"ח, שער ישור וספריו הקצחות והנתיבות, הפכו לטפרי יסוד אצל כל בני-ישיבה צער.

תופעה דומה לזו באתחום המדעים נתגלתה רק בעבור שמוניים שנה. רק קידום המדע בדרך האחרון נתן דחיפה להחלה פיתוח שיטת הלימוד הישנה בלמידה המדעים, שהיתה מבוססת על שנון וקליטת ידיעות, בשיטה חדשה, שבנוביה על יסודות המחקר והבנת היסודות הראשוניים והסתעפותם. שיטה זו קנתה לה שביתה בכמה תחומי מדע, כגון שיטת ה-C.P.S.S. בפיזיקה ובכימיה בארץות הארץ, במתכונתה של 'קבוצת רוחות' בארץ. כיום, אנו שוראים בעיצום של חיפושים אחר שיטות לימוד ברוח זאת בתתימטיקה ובתחומי מדע נוספים.

כמו מצער היה לראות שבמערכת החינוך הגדולה שלנו, דאגנו אמנים, מצד אחד, להקדיש את השעות הראשונות ללימוד התלמיד (ואף לא חסכו בספר שעות), אך מן הצד الآخر נלמדה הגمراה בשיטות לימוד של שינוי. גם לימוד רשי"י והתוספות הפכו במסגרת הלימוד הזה לשינוי תוספת ידיעות ולא כאמצעי עזר להציג הבעיות ודרכי פיתרון, המעוררות את חrifתו של התלמיד להסיק מסקנות מהעלאת הנחה חדשה. ומה פלא,

שאותן סוגיות־הויבות אבי ורבה, שיכלו לשמה ליבותיהם של התלמידים, להלהיבם ולרטקם, נראו בעיני התלמידים כהרים גבוהים וגדולים, אך רחוקים מהשגתם. קרונם של לימודי הקודש אף ירדה יותר בעיני התלמידים לנוכח העובדה של לימודי המקצועות החלוניים והמדועיים הם לפחות אצל מורים בעלי השכלה מקצועית ומיתודית בשיטות לימוד חידשות, מעניות ומושכות. החלטנו, כי הכרחי להקים גשר בין החינוך הדתי אל הישיבה, לא חיכינו שיבואו אלינו. החלטנו אל בית־הספר הדתי והתחלנו לארגן שיעורי עבר לגורמא.

הפקיד ראשון במעלה, שריאנו לנו לנגד עיניינו, היה זקיפת קומתו של הנער הדתי. הבינו, כי ראשית עליינו להגדיל את המטען הרוחנית־תורתי, שמיילא יביא לשיפור תדמיתו של הנער בעיני עצמנו, אך לא פחות מזה לאגנו ליצורת הווי של שמחה של מצוה, יחד עם הווי של מסעות וטיולים רגליים לאורכה ולרוחבה של הארץ, כדוגמת מסעות הפלמ"ח.

כך קמו ונוצרו החוגים לתלמוד לתלמידי כיתות ז' וח', חוגים שהתרבו במשך הזמן והקיפו בשלוש מאות וחמשים תלמיד מטובי התלמידים בכיתות אלו. גם לאחר סיימים את בית הספר הייסודי המשיכו התלמידים לבוא לחוגים לתלמוד, וסבירם התרכו נערים מבני עקיבא ומונעර המזרחי.

הוקם מניןנו נוער לתפילה בשבתות, המתקיים עד היום.

בבית הכנסת שבו התנהל המניין, הפך למרכו לגיבוש ויצירת הווי על ידי שמחה של מצוה, ב"משמרות" בלבד שבועות ובליל השענא ורבא, אותן בילינו בלימוד, בשירה, בזמרה ובקרוקדים; תפילה ישיתית־חסידית מדי שבת בשבתו, ושעור בגמרה עם קידושא רבע לאחריה.

הعمل נשא פרי. את ניצני מתאר אחד מותיקי מחנכי כיתות ח'־ביב"ס ביל'ו. כדרך מאז, שאל המבחן לפני סיום שנת הלימודים את תלמידיו היכן בדעתם להמשיך לימודיהם. להפתעתו הרבה, כמו זה אחר זה עשרה תלמידים והציחו בפה מלא: "בישיבה!"

דרישתו של נוער זה לישיבה, חייבה הקמת ישיבה שתתשלב בתוכנה גם למורים אחרים במסגרת התיכון. וכך קמה צעד שני לחוגים "הישיבה לנוער בצפון תל אביב", כשלימודי התיכון ניתנים על ידי טובי המורים של בית הספר התיכון "מוריה" ותוכנית לימודיה דומה במתכונתה ללימודיו ישיבה תיכונית דהיום. מפעל זה לא זכה לאגביו חומי ממוסדות ציבוריים, ונאלץ להיסגר לאחר שנתיים.

הישיבות הקרובות ברוחן לנוער זה, שאליהן ניתן היה לכון, היו שתיים: "ישיבת היישוב החדש" ב בתל אביב, שכלה בתוכניתה למודיז'חול במסגרת שיעורי עבר בלבד, וישיבת בני עקיבא בכפר הרא"ה, שחינכה לחולצות ברוח התנועה, אך לא כללה בתוכניתה לימים כלליים.

(ב) בעיתת היישבה התיכונית: שני קטבים חינוכיים

קיימות סתיו רגularity פנימית ביישבה התיכונית ביחס שבין שני מרכיביה: ל'ימוד' הישיבה ול'ימוד' התיכון. בישיבה – הנער עוסק כל יומו, לרבות מភאת לילותיו, במקצוע אחד, שווה בים התלמיד. הלימוד מעסיק אותו כל היום – כל כלו נתן בו. הוא עמל בתורה. בן היישבה אינו לומד למען הצעון, מטרתו: תורה לשמה, תוך חתירה להוציאו מן הכוח אל הפועל את הערכיהם שרכש, להיטיב את דרכו, ליישר את אופיו ולעוזן את מידותיו, כך שמעשו יהיה חופפים את תורתו. האמצעי העיקרי – הגיעו בתורה, וכדברי ה"חוזן איש" – לימוד הסוגיא העממי והמצאה מרגלית האדם לשיעור ולעבוד לאמתו ולדין. נגדי זה בבית הספר התיכון עיסוקו של התלמיד הוא במקצועות שונים. הלימודים ניתנים במסגרת קצובה של שעיר, שייעור הפותחה בצלול ו Mastiim בצלול. על התלמיד מושפע ידע בתחוםים שונים, מבלי לחיבר אותו להתייחסות מיוחדת למקרים אלה, כשמטרתו ושאיפתו להגיע להישגים, שיקבעו את מעמדו כתלמיד. הצעון הינו האידיאל הלגיטימי. הוא מטרתו במשך שנים לימודו, כלפי עצמו, כלפי הוריו וככלפי חבריו.

מכאן ברור, שהרכבה מיצנית בין ערבי היישבה ובין המטרות של ל'ימוד' התיכון היא הרת סכנות. נסיוונות קודמים של הרב ריינס והרב הידלסהימר צ"ל לא עלו יפה, כי אין לך דבר מסוכן יותר מאשר חינוך בעל שני קטבים. הינו עדים גם באופן איש לבחורי ישיבה, שניסו להכנס לאלה של פת על ידי בגרות אקסטרנית; רבים עזבו את הישיבה, ולא מצאו את הדרך למצוגין השניים.

(ג) הפיתרון הרעיוני

יש הבדל יסודי בין נסיוונותיהם של הרב ריינס והרב הידלסהימר צ"ל לבין נסיווננו אנו: הם רצו להקנות לבן הישיבה השכלה כללית. אנו עוסקים בסיכון הפוך: לפניו נערים בוגרי בית ספר יסודי, בינהם תלמידי בתים ספר כללים. לפני בחורים אלה, שלא ידעו תורה מה – אנו רוצים לפתח את עולם התורה.

בנסוונם הופנו פנוי בן הישיבה אל העולם החיצוני – המבריק, הנוצץ, ואנו – פתחנו בפני חניכי בתים ספר את עולם הישיבה עם כל החמיות וההתלהבות שבו.

זאת ועוד, הרמב"ם, בעקבות חז"ל, קבע לנו את הכלל, שהחכמות והמדעים צריכים להיות כר��חות וכטבחות לחכמת התורה. בהקשר זה ראוי לציין את דבריו חז"ל, שאסרו על לימוד חכמה יוונית אך התרו זאת לבית

רבי, כיון שהיו צרכים לנחל מגע עם השלטון. ביום, ניתן לומר, שרובנו בבחינת "בית רבי", וחוקים ליחסות ולמדעים לצורך הבטחת קיומנו האישי והלאומי.

ר' אלחנן וסרמן ביטה השקפה: כשם שתורה צריך אדם ללמידה לשם ולא רקודם לחפור בה, שחריו זהו ייעוד האדם, כך למידים כלליים – מדעים – צריכים למדו דווקא רקודם לחפור בה. אין הכוונה במושג זה, במשמעות המוצמצם – לפrensatto שלו, כי אם במשמעות הרחב ביותר: רקודם לקיומו הכלכלי הבטחוני והמדיני.

כאשר קיימת התייחסות שונה והתיחסות אחרת לדין ארץ – לחכמה – מדוע כי אין סתירה.

הרבי דסלר צ"ל, משלגתה של ישיבת פוניבז' שאל כיצד אנו מתגברים על הקוטבויות בתוכנו. תשובהו היה, שהשקבת תלמידינו על המדע שוניה מהשקפתם על לימוד התורה. אין אנו מסתכלים על המדע בהערכתה כמו שהיא מקובל באירופה בדור הקודם, כי אם בדרך מסוימים עליו בארץ הארץ – מכשיר חשוב לעיל ולהקל על האדם בחו"ל.

שאל: "שם – בארץ הארץ – הרי הכל חורני, כלום זה האידיאל שלך?"

ענהתי: "היא הנותנת – האידיאל ימצא באלה של תורה, והכרה זו ישא החינוך בלבו גם ביצתו לאחלי יפת – למוסדות של השכלה גבואה!"

לפי זה האתגר העומד בפני הישיבה התיכונית הוא בשתי נקודות: א. הלמודים הכלליים יראו בעיניו התלמיד כרכחות וככבות, על אף

זאת שבבחינה הבודדות מוקדש דווקא להם רוב הnickud.

ב. האדרת כבוד התורה בישיבה התיכונית.

(ד) המסגרת

ליישיבה התיכונית העברנו מן הישיבה שני מרכיבים: הלימוד העצמי והשיעור. הבינו, שבפחוותanza לא יוכל להקנות לתלמיד את הרגשות ההתמצאות בעולם של תורה. ואילו לקיים המסגרת החיצונית, העברנו אמצעים טכניים של בית ספר תיכון: כל شيء מתחילת ומסיימת בצלצול. מפקד של נוכחות, וכן שאר אביזרים המכניםים סדר. הבינו שלא יוכל לקיים זאת בצד זה שתי מסגרות נוגדות – האחת בינויו כולה על רצון טוב והתנדבות והאחרת על משמעות. שחררי אף לא מרצון רע – ייאלץ לעיתים התלמיד להזניחה את המסגרת החלשה יותר, כאשר העומס הרוב במסגרת החזקה יותר מחייבו, ב מבחנים, מבחני נסיוון והכנה לבחינות הבודדות.

כלומר: מבחינה חיצונית הכריעו הסדרדים של בית הספר התיכון: הכנסנו

לדרך של היישובות התיכוניות

את היוםן ואת הצלול לסדרי הישיבה, גם אם היוםן לא נראה מתאים לעולם הישיבה. כמו כן הונחו מבחנים בכתב ועובדות סיכום, והגען המצב לכך שרבבים מהתלמידים מחזיקים בשיעור הגמרא מחברת סיכומים וחידושים.

(ה) דמותו של הר"ם ותפקידו

בתקופה המודרנית חידשה הישיבה חידוש גדול במשנתה – לימוד המוסר. ליד ראש הישיבה, שוויה מאו' ומעולם הדמות הקובעת בישיבה, תפסה מקום דמות לא פחות דומיננטית ממנו – המשגיח, המבחן הראשי, איש המחבבה. הבינוינו שאין אפשרות להכניס משגיח לישיבה התיכונית: מסורת למדו' התיכון אין לה שיקנות אל המשגיח. בגין ארבע עשרה – שמונה עשרה כאשר התלמיד מקבל יומיום שייר, צריכה להיות מזינה בין תפקידו וראש הישיבה והמשגיח, ככלומר הר"ם הוא שצורך לעצב את דמותו של התלמיד ואת השקפת עולמו. הצלחנו להעמיד את הר"ם כדמות מחנכת-פוסקת: "הרבי אמרו" – זה פסק, זו הכרעה.
את התפקיד שתופש מבחן הכתה בספר התיכון מסרנו לר"ם. כל מורה פוגש את התלמיד ארבע-חמש שעות בשבועו, ואילו הר"ם פוגש כל יום בשיעור, בסדר הלימוד ובפניימה, והוא השומר על המגע עם ההורים. ידוע כיצד טיפולו גדולי המשגיחים בעיות של כשל, בעיות חינוכיות, בבחנות כל מקרה מבחינת האישיות האינטלקטואלית של הנדון, ולא במספר ואובייקט – אחד מרבים. עם יחס כזה ניגשנו אל בעיות התלמיד – וכך הוא הרגיש ביתר עוז מהו יחס של אנשי תורה אל בן ישיבה.

(ו) רמת הלימוד ופיתוח השקפת עולם

בעולם הישיבות נקבעה (בעיקר על ידי ר' חיים מבריסק) דרך האנגליזה, הניתוה, החזרה לעומק הסוגיא, חשיפת הבעיה המרכזית שבה, להראות תמיד את החוקירה, את שתי האפשרויות בהן אפשר לדאות מצב דיני מסוים וההשלכות שיש לך לסוגיות מקבילות. לימוד כזו כמוhow כלימוד גבוה – ודאי שהעמיד את הישיבה במקומה הנוכחי.

עם זאת, בתקופה המודרנית נתברר לחלוון בעולם הישיבה שלא יתכן לחנן בן תורה בלי להרחב את השקפת עולמו על בעיות המנסרות בעולם שבו הוא שרוי. ואם בישיבה, שמטבעה היא מסגרת נס, בישיבה התיכונית לא כל שכן? הן כאן ותקל התלמיד בעיות שונות בחו"י הימים'ם ובחומר הלימודים, המחייבות התייחסות. אלף ננסים למקרא, ואחד יוצא להוראה.

ידענו, שחלק מן התלמידים שלנו – דרכם בעתיד תהיה בצבא ובמוסדות להשכלה גבוהה, ועלינו להזקם בהשכפת עולם. בעולם הישיבה עסוק המשגיח בפיתוח השקפת העולם, ואך אצלנו עוסקים הרמי"ם לצד הקניתה התורוה – גם במתן שיחות ובשיחות אישיות עם התלמידים. אך בכך לא סיג. לפיכך פיתחנו את מקצועו "מחשבת ישראל" בתורת לימוד שיטותי של בעיות. מקבע זהה, יחד עם לימודי התנ"ך, נקבעו במיערכת השעות שלאחר הצהרים והיוו את "היכין והבזע" שבמערכת הלימודים הכללית.

חשיבותו של מקצוע מחשבת ישראל הייתה רבה. הוא תרם להעלאת הרמה גם במקצועות אחרים כגון בחיבור העברי ובchia'ר התנ"כ", שהרי רעיוןיהם של "הכוזרי", הרב קוק והוגי דעתות אחרים, היפרו את מחשבתו של התלמיד. וכפי שציין זאת מורה אחד, בודק בחינות בגרות, שתוון בדיקת חיבוריהם של בתים ספר שונים ותווים הרגשות מועקה מן השידוףן ברעיונות ומין השתחויות בתפיסה, הוא נתקלoft במאמר שירוב חיבוריו מלאים רעיונות ומחשובות של הוגי דעתות שיציטטו התלמידים.

הישג לא פחות חשוב היה בתחוםם של הבוגרים בצדדים לצה"ל ובמדדים במאבק על אפשרות של קיום מצוות באוירה חסרת יחס ולעיתים אף בו. אם לא 'מחשבת ישראל'. ספק אם הייתי עומד בנסיוון" קבוע בוגר שנמצא בסירת גולני.

(ז) השפעת לימוד הישיבה על לימודי התיכון

מתכני בית הספר התיכון בדורנו, הוגוי ומורי שואפים להביא את התלמיד לעצמאות בלימוד, להפנותו לספריות, לפתח את היכולת והרצון להוסify דעת וחקר. דבר זה מהיבש شيئا' כל מסגרת התיכון, הבניה על השיעור הפרונטאלי, המקנה אינפורמציה בתחום מוגדר. ברם, רק הישיבה ה策ילהה בכאן, באשר זה היה הקו העיקרי שלה. אותו כשור לימוד עצמי שהשיגנו בלימוד בישיבה – תרם להצלחת הלימודים בתיכון.

מכשיד נוסף ליעול הלמוד, "החברותות" – יצר עולם הישיבות. הפכנו מושג זה נר לרגלנו בעבודתנו החינוכית. את לימודי החברותות בוגרנו העברנו לפנימיה. פיתחנו את הרעיון של נושא בעל עם חברו (שהוא ממש'ם דברים שהתרורה נקנית בהם). האלחנו להחדיר את הרעיון בצורה כזו – שככל מחוור בסיסיו את לימודי במדרשת מתפרק בהישגנו בשיטה זה. עזרה לוותת הפקה מובנת מלאיה. "משמר" – הסמן המובהק הנorton את יכולת להתרכו ממש' לילה תמים בלימוד תורה, אף הוא הוועתק על ידי התלמידים ונוצל ביעילות בלימודים התיכוניים.

(ח) ההשתלבות במערכת החינוך

כיום היישבה התיכונית הינה מוסד תוני, תיכון מוכר על ידי משרד החינוך והתרבות. כמו פרוזאי ושורתי נשמע הדבר היום, וכמה מופרך ואך מגוחך בעיני רבים היה הרעיון בראשיתו. זkok היה לכוח שיכנוו רב, להט עקשי ועז, כדי להוכיח, כי תוכנית ישבתיות ובית ספר תיכון, אינם תורת דסתורי. הדרך אותה סללו לא היתה סוגה בשושנים, עד שהחלנו למצוא את האיזון של שני סדרי הלימוד בתוכנית המלאה והעמוסה של בית הספר התיכון.

בשלוש בעיות חשובות נאבקה המדרשה בדרכה, שלכל אחת מהן הייתה סכנה בדרכנו החינוכית לתורה ולמצוות:
הראשונה – התוכנית בספרות, שהכילה יצירות של סופרים שהרשו בחומרת הדת.

השנייה – לימוד ההיסטוריה. עד היום טרם נכתבו ספרי לימוד על פי השקפת התורה. על הסנה שבחרואת היסטוריה העמידוני הגאון ר' זאב סולובייצ'יק זצ"ל ומורי רבי הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, שאף יزم מפעל משותף של היישבות התיכוניות להושבת מומחים שיכתו ספרי היסטוריה ברוח התורה.

והשלישית – הדרישה להשכלה חילונית תיכונית וגובהה מר"ם הבא לקבל רשותן הוראה. במשא ומתן ממושך עם משרד החינוך, הוסכם על דרך:

א. תוכנית בספרות עברית על טהרות הקודש, על ידי הכנסת דברי הגות ומחשבה מיצירותיהם של גדולי התורה לתוכנית הלימודים של משרד החינוך.

ב. מחשבת היהדות מיצירותיהם של הרס"ג, הרמב"ם והריה"ל ועד מחשבת החסידות ובעלי המוסר – הוכרו על ידי משרד החינוך כמקצוע בחינה בשם "מחשבת ישראל", במקום התוכנית בהיסטוריה.

ג. הישיבה הגדולה, הוכרה כמוסד שווה-זכויות עם מוסד גבוה, לגבי הקניית תואר למורה ולר"מ, הבאים למד תנ"ך ותלמוד.

(ט) גשר אל היישבה

"לא זה יקבע, אם תוכניתכם התבכسط על שעה אחת גمرا פחות, ייעודה של המדרשה יבחן כאשר היא תשמש גשר מעבר ליישבה ולעולם התורה". אלה היו דבריו של אחד מגדולי התורה, מורי ורבי הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, בעת ביקורו בארץ בחורף תש"ו, בשנתה הראשונה של המדרשה.

האמת ניתנה להאמר, שבשעתו היה זה חזון נועז, כשהעולם הישיבות היה כה רחוק מועלמו של נער בית ספר דתי בישוב החדש. אז, ראנינו את עיקר מאבקנו, לקרב את תלמידינו לחוי תורה ומצוות בני תורה מושרים; להטיעם טעם של תפילה מתוק דברות רוננה, תפילה המזقتת ומרוממת נפשו של הנער; להקנות להם חוויה של התורומות בהתקומות בסוגיא, תוך גילוי קשיה ומיצאת פתרונות המשמחים לב ונפש.

השתדלנו להפוך את הלימוד בסדרי הישיבה לגורם מפתח ובנייה את אישיות התלמיד, בהקנות החושת יכולת ועצמות להתמודד עם דג מרア, תוספות ומפרשימים. צעדיהם העצמאים של התלמידים בהיכל התורה, עודרו בהם רגש של התרומות, וכן גדרה תדמיתם בעיניהם עצמים.

"משمرדים" בלבד יום חמישי עד ע寥ת השחר, חוויות של שבות, תפילות וסעודות מלאות זמירות, שירות ותשבוחות, הרגשות הודם ומוראים של ימי נוראים, כשהתלמידים הם ציבור המתפללים ביחד עם מורייהם ומחניכיהם – נתנו תוכן חדש ומהפכני להווי הנעור דתי.

מחזריה הראשונים של המדרשיה יזכרו תמיד את החוויות של הווענאי הרבה ושמחת תורה במדרשיה, כשהם רוקדים ומרקדים את קהל בית המדרש הגדל בפרדס-חנה. ההכנות ל��ואת ימי חג ומועד אלה, תוך עיסוק בסוגיות ובപוליטי דאוריתית באיכות החג ובגדינו, נסקו טעם בהלכות החג ובדיןיו, הן בלימודם והן בקיומם.

במשך השנה הראשונה, התרעם הוי של סדר לימוד ישיבתי, של תפילה ישיבתית ושל שמחת מצוה בחג ומועד, בחותם ישיבתי מובהק. התלמידים שותפו ביצירה זו כמחניכיהם מעמידים נגד עיניהם את חזון הישיבה ואת החוויה הישיבתית, בדרך שהם חונכו לאורחה ובתוכה. כל אלה, הנבטו אצלם קימעה קימעה את ההרגשה של בני תורה.

בשנים הראשונות, טרם נודענו על תהליכי המתפתח בפניימותם. כמחנכים הרגשנו לעיתים רפויין ותשוט כוח, והתפילה בה כיונו ביום יותר יום היהה: "למען לא ניגע לריק".

贊い、と/or これまでの歴史と、そして今、新しい変化を示す。この段落では、学園の歴史と、その変遷と、そして、それがどのように生徒たちの心に影響を与えたかが述べられています。

贊い、と/or これまでの歴史と、そして今、新しい変化を示す。この段落では、学園の歴史と、その変遷と、そして、それがどのように生徒たちの心に影響を与えたかが述べられています。

贊い、と/or これまでの歴史と、そして今、新しい変化を示す。この段落では、学園の歴史と、その変遷と、そして、それがどのように生徒たちの心に影響を与えたかが述べられています。

הופעתן של ישיבות הסדר כהמוך לשינה התיכונית היה מודע גדול ורב משמעות, שהאדיר והגדיל את מחנה בוגרי הישיבות התיכוניות העמליים בתורה. בישיבות הסדר ראו את הדרך להגשמת מאוייהם לגדול בתורה, וביחד עם זה מלאו את חובתם לבטחון המדינה.

(י) **לקח עתידי**

בסיום מאמרי הריני לצין כי התפתחותו המושלמת של מערכ החינוך התורני בישיבות התיכוניות ובישיבות הסדר מותנה היום, כמו לפני ארבעים שנה, בשמירה על הקשר עם עולם התורה, הן מקום מנו יבואו כוחות חינוך מעולים שישמשו רמי"ם בישיבות התיכוניות ובישיבות הסדר, והן מקום להמשך לימודים של חלק ממשיימי הישיבה התיכונית ושיבת הסדר.

בקשר עם עולם התורה הכללי מותנית הצלחת המשימה המיוחדת המוטלת ביום על ישיבות הסדר: להעמיד נגד עיני טובי תלמידיהן את האידיאל של הקדשת חייהם לגדול בתורה, על מנת להרביץ תורה כרמי"ם המופלים בתורה.

הישגה העיקרי של הישיבה התיכונית הוא לא רק בעותודה היוצאת לישיבה, אלא בעיקר בכך, שעתודה זו נחשבת בעיני בני המחויר כחלוצי התורה וככונשאה ומעביריה מדור לדור, וזוכה להערכה ולהוקרה, וכן היא משפיעה ומקדינה על המחויר כולו. אם זכינו לדור של כיפות סרוגות, הנושאים בגאווה את דגל התורה, הרי מכח הישיבה באה להם הרגשה זו.

ובדרך זו חזק גם החינוך התיכוני הלא ישיבתי.

הלקח הבדור מן המהפהча שעברה על הנעור הדתי הוא, שאין חינוך דתי בלי זיקה וקשר לעולם הישיבות. דור שאינו מגדל תלמידי חכמים, בסופו של דבר גם עמי-ארצות לא יגדלבו, והוא ישקע ביוזן המצולה של ההתבולות. בגין ישיבה – אין ישיבה תיכונית. ובאין ישיבה תיכונית – אין חינוך תיכוני דתי.

אם קיים עם ישראל מותנה בתורה, הרי קיום התורה בישראל מותנה בקיום ישיבות ותלמידיהן. "מעולם לא פסקה ישיבה בישראל".